

Datum
2024-08-21

Diarienummer
KS-2024/927.109

Handläggare
Björn Rosborg
08-535 302 09
Bjorn.Rosborg@huddinge.se

Kommunstyrelsen

Svar på betänkandet ”En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga” (SOU 2024:30) från socialdepartementet

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens beslut

Bilaga 1 till kommunstyrelsens förvaltnings tjänsteutlåtande, daterat den 21 augusti 2024, överlämnas till socialdepartementet som Huddinge kommuns yttrande över remissen ” En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga” (SOU 2024:30).

Sammanfattning

Huddinge kommun har fått betänkandet ”En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga” (SOU 2024:30) på remiss från socialdepartementet (bilaga 2). Bakgrunden är att den grova våldsbrottsligheten bland yngre behöver bemötas.

Utredningen har haft i uppdrag att analysera och lämna förslag till en ordning med ungdomskriminalitetsnämnder liknande den som finns i Danmark. Förslagen som lämnas ska syfta till att åstadkomma tydligare åtgärder från samhället när barn och unga har hamnat i en kriminell bana samtidigt som de ska möjliggöra tidigare, tillräckliga och mer samordnade insatser för att förebygga fortsatt kriminalitet.

Kommunstyrelsens förvaltning anser att de senaste årens samhällsutveckling med allt fler och allt yngre barn och unga som involveras i grov våldsbrottslighet kräver nya åtgärder, men att utredningens förslag i många delar är problematiska och inte når sina syften.

Kommunstyrelsens förvaltning menar också att flera av de förslag som lämnas i utredningen innebär sådana inskränkningar i den kommunala självstyrelsen att det är svårt att se hur proportionalitetsprincipen har beaktats i utredningsarbetet.

Under rubriken förvaltningens synpunkter, i kommunstyrelsens förvaltnings tjänsteutlåtandet daterat den 21 augusti 2024, återges synpunkterna i sin helhet.

HUDDINGE KOMMUN

Postadress
Huddinge kommun
Kommunstyrelsens förvaltning
141 85 Huddinge

Besök
Kommunalvägen 28

Tfn vxl 08-535 300 00

huddinge@huddinge.se
www.huddinge.se

Datum
2024-08-21

Diarienummer
KS-2024/927.109

Beskrivning av ärendet

Huddinge kommun har fått betänkandet ”En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga” (SOU 2024:30) på remiss från socialdepartementet (bilaga 2).

Bakgrund och uppdrag

De senaste årens allvarliga samhällsutveckling i Sverige med allt fler och allt yngre barn och unga som involveras i grov våldsbrottslighet behöver bemötas med nya åtgärder. Behovet av att staten tar ett tydligare ansvar för styrning på det brottsförebyggande området har betonats.

Utredningen har haft i uppdrag att analysera och lämna förslag till en ordning med ungdomskriminalitetsnämnder liknande den som finns i Danmark. Förslagen som lämnas ska syfta till att åstadkomma tydligare åtgärder från samhället när barn och unga har hamnat i en kriminell bana samtidigt som de ska möjliggöra tidigare, tillräckliga och mer samordnade insatser för att förebygga fortsatt kriminalitet.

Utredningens förslag

En ny lag om brottsförebyggande åtgärder för unga

Utredningen föreslår att beslut om och uppföljning av individuella brottsförebyggande åtgärder till barn och unga i målgruppen bör regleras i en ny särskild lag, lagen om brottsförebyggande åtgärder för unga. Förslaget innebär en särskild ordning såväl i förhållande till socialtjänstlagen som till LVU och straffrätten.

En ny statlig myndighet inrättas

Utredningen föreslår att en ny nationell statlig myndighet inrättas, Myndigheten mot ungdomskriminalitet (MUK) och vid vilken det ska finnas sju regionala beslutsorgan som fattar beslut om individuella brottsförebyggande åtgärder till barn och unga i målgruppen. Beslutsorganen ska bestå av tre ledamöter; en domare, en polis och en kommunal tjänsteperson.

Ansvarig statlig huvudman för uppföljning och kontroll

Alternativ 1: MUK får ansvar för att besluta om individuella brottsförebyggande åtgärder för barn och unga. Kriminalvården får ansvar för att följa upp och kontrollera genomförandet av de brottsförebyggande åtgärderna.

Alternativ 2: MUK får ansvar både för att besluta om individuella brottsförebyggande åtgärder för barn och unga och för att följa upp och kontrollera att de brottsförebyggande åtgärderna genomförs.

Polismyndigheten ska ansvara för att identifiera och hänvisa

Polismyndigheten ska hänvisa ett ärende till MUK om det finns risk för att barnet eller den unge kommer att begå brott av allvarligt slag. Bedömningen av om det finns en sådan risk ska grundas på barnets eller den unges beteende, levnadsförhållanden, eventuell brottslighet och övriga omständigheter.

Datum
2024-08-21

Diarienummer
KS-2024/927.109

Nya åtaganden för kommunerna

Förslagen innebär nya åtaganden för kommunerna. Inför ett beslut i MUK ska ett yttrande inhämtas från socialnämnden som ska innehålla en bedömning av risken för att barnet eller den unge kommer begå brott av allvarligt slag och förslag på lämpliga brottsförebyggande åtgärder för denne.

Socialnämnden ska utse en särskild handläggare för barnet eller den unge och ansvara för att verkställa de insatser som MUK beslutar om.

Handlingsplan med brottsförebyggande åtgärder

Om MUK bedömer att det finns risk för att barnet eller den unge kommer begå brott av allvarligt slag ska ett beslut fattas om en handlingsplan med brottsförebyggande åtgärder. MUK ska även kunna anmoda socialnämnden att ta ställning till behovet av en ansökan om vård med stöd av LVU samt till behovet av sådant stöd eller sådana insatser till vårdnadshavare som socialnämnden kan besluta om.

Förfarandet vid Myndigheten mot ungdomskriminalitet

Ärenden ska handläggas skyndsamt och MUK ska avgöra dem efter muntlig handläggning i form av ett personligt möte vid de regionala beslutsorganen. Barnet eller den unge samt dennes vårdnadshavare är skyldiga att delta vid mötet, liksom socialnämnden och den myndighet som ansvarar för uppföljningen.

Verkställighet

Socialnämnden ska ansvara för att barnet eller den unge genomför de insatser som framgår av handlingsplanen. Om det finns behov av ytterligare insatser enligt socialtjänstlagen under verkställigheten av en handlingsplan får socialnämnden, utan att ändra handlingsplanen, besluta om sådana insatser.

Uppföljning och kontroll av att de brottsförebyggande åtgärderna genomförs

Det ska noggrant följas upp och kontrolleras att åtgärderna i en handlingsplan verkställs och genomförs. Ett första uppföljningsmöte ska genomföras senast sju dagar efter det att ett beslut om handlingsplan har fattats.

Åtgärder vid misskötsamhet

Om barnet eller den unge missköter genomförandet av åtgärderna i handlingsplanen eller uteblir från uppföljningsmötena ska åtgärder vidtas omgående.

Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

Utredningens förslag innebär en lagstadgad skyldighet för kommunerna att utföra vissa uppgifter som de tidigare inte haft, vilket innebär att staten enligt den så kallade finansieringsprincipen ska kompensera kommunerna. De ökade årliga kostnaderna har beräknats till cirka 73–94 miljoner kronor. Utredningen ser att det finns fördelar med att inrätta ett särskilt anslag till kommunerna eftersom den politiska prioriteringen tydliggörs.

Datum
2024-08-21

Diarienummer
KS-2024/927.109

Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Utredningen ska enligt direktiven lämna nödvändiga författningsförslag för att inrätta en ordning lik den i Danmark med ungdomskriminalitetsnämnd anpassad till svenska förhållanden och utifrån ett statligt huvudmannaskap. Mot bakgrund av hur ansvarsfördelningen mellan stat och kommun ser ut på detta område innebär uppdraget att utredningens förslag oundvikligen kommer att medföra en inskränkning av den kommunala självstyrelsen.

- Utredningens förslag innebär att staten får ansvar för att fatta beslut om och följa upp individuella brottsförebyggande åtgärder för barn och unga som riskerar att begå brottslighet av allvarligt slag. Det är uppgifter som i dag ligger inom kommunens ansvarsområde.
- Utredningen föreslår att en ny statlig myndighet, MUK, inrättas. I myndigheten ska regionala beslutsorgan ingå med ansvar för att fatta beslut om sociala insatser till enskilda barn och unga. Denna uppgift ligger i dag på socialnämnden i kommunen. Det innebär en begränsning av kommunernas handlingsutrymme.
- Den nya lagen ställer krav på att kommunerna ska utföra vissa specifika uppgifter vilket kan påverka kommunernas verksamhet för den aktuella målgruppen. Inför beslut i MUK ska kommunerna ta fram ett yttrande och en särskild handläggare ska utses. Kommunerna ska därefter verkställa de beslut om sociala insatser som MUK fattar.
- Förslagen innebär att processen kring den aktuella målgruppen ska vara skyndsam. Det kan innebära att kommunerna måste prioritera insatser till de barn och unga som får ett beslut i MUK. Härutöver ställs krav på att kommunen ska delta vid det personliga mötet i MUK. Vidare innebär förslagen att staten kommer att kontrollera att barn och unga får de insatser som MUK beslutat om. Kriminalvården alternativt MUK föreslås få ansvar för att följa upp och kontrollera att besluten genomförs.
- I händelse av att insatserna missköts eller utvecklingen går åt fel håll, ska åtgärder vidtas med skyndsamhet för att komma till rätta med detta. MUK föreslås också i vissa fall kunna anmoda socialnämnden ta ställning till behovet av en ansökan om vård enligt LVU samt behov av insatser till vårdnadshavare.

Genomförande av förslagen

Utredningens förslag om en ny ordning för beslut om och uppföljning av individuella brottsförebyggande åtgärder är ett nytt inslag i den svenska förvaltningsmodellen. Utredningen föreslår att regeringen utser en särskild utredare som ska förbereda och genomföra reformen.

Lagen föreslås träda i kraft den 1 oktober 2026.

Datum
2024-08-21

Diarienummer
KS-2024/927.109

Förvaltningens synpunkter

Kommunstyrelsens förvaltning anser att de senaste årens samhällsutveckling med allt fler och allt yngre barn och unga som involveras i grov våldsbrottslighet kräver nya åtgärder, men att utredningens förslag i många delar är problematiska och inte når sina syften.

Den kommunala självstyrelsen

Den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett parlamentariskt statskickskick och genom kommunal självstyrelse enligt grundlagen (RF 1:1). Självstyrelsen utövas av beslutande församlingar som företräder den lokala befolkningen och innebär att kommuner har ett brett uppdrag rörande samhällsutveckling.

En inskränkning av självstyrelsen bör enligt proportionalitetsprincipen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den (RF 14:3). Det innebär att en proportionalitetsbedömning ska föregå beslut om lagstiftning som kan påverka den kommunala självstyrelsen.

Kommunstyrelsens förvaltning menar att flera av de förslag som lämnas i utredningen innebär sådana inskränkningarna i den kommunala självstyrelsen att det är svårt att se hur proportionalitetsprincipen har beaktats i utredningsarbetet.

Ansvarig statlig huvudman för uppföljning och kontroll

I utredningen presenteras två alternativ för vem som ska ha ansvaret för uppföljning och kontroll. I alternativ 1 ansvarar MUK för att bereda och besluta om individuella brottsförebyggande åtgärder för barn och unga och Kriminalvården ansvarar för att följa upp och kontrollera att de brottsförebyggande åtgärderna genomförs.

Kommunstyrelsens förvaltning menar att det inte är lämpligt att Kriminalvården ges ett brottsförebyggande uppdrag gällande den för myndigheten nya målgruppen barn och unga då det är svåröreligt med deras kärnuppdrag.

Konsekvenser för socialnämnden

Tilliten för sociala myndigheter påverkas

I utredningen framhålls att MUK:s verksamhet inte ska handla om påföljder utan om brottsförebyggande insatser. Ändå kan det uppfattas så av barn och vårdnadshavare när de regionala beslutsorganen består av en domare, en polis och en kommunal tjänsteperson.

Detta kan komma att ändra uppfattningen hos allmänheten om att sociala myndigheter är en instans dit man kan vända sig för att få råd, stöd och hjälp. Rädsla för sociala myndigheter kan leda till att de som behöver inte vågar söka hjälp.

Ny ordning och nya risker

Den föreslagna ordningen innebär att beslutanderätten för vissa frågor flyttas från socialnämnden till MUK och att socialnämnden kommer agera på uppdrag av MUK i flera delar. Det kommer att ge socialtjänsten nya arbetsuppgifter och minska kontrollen över den egna budgeten.

Datum
2024-08-21

Diarienummer
KS-2024/927.109

Socialnämnden ska enligt utredningens förslag:

- Lämna information om aktuella individer på förfrågan från Polismyndigheten, inför hänvisning till MUK
- Lämna ett skriftligt yttrande inför MUK:s beredning
- Ansvara för att verkställa MUK:s beslut om brottsförebyggande åtgärder
- Utse en särskild handläggare för barnet eller ungdomen, som bland annat ska delta vid uppföljningsmöten med MUK
- Agera på anmodan från MUK om ett barn eller ungdom anses ha behov av mer ingripande åtgärder och, eller om en vårdnadshavare visar tecken på behov av stöd för egen del

Att ge en ny myndighet rätt att bestämma vad socialtjänsten ska utföra i kombination med kravet på skyndsamhet kan även medföra en risk för att andra målgruppers behov får stå tillbaka.

Ineffektivitet och parallella processer

Den nya ordning som följer av förslaget kommer att leda till parallella processer i flera led, till exempel beträffande orosanmälan, barnavårdsutredning, brottmålsprocess, LVU, vilket kan antas öka arbetsbelastningen och kraven på samverkan mellan olika instanser.

Rekrytering

Socialtjänsten har stora utmaningar med kompetensförsörjningen. Utredningens förslag kan försvåra rekryteringen av personal ytterligare då socialarbetare i första hand är utbildade för att arbeta med att motivera målgruppen till förändring, inte utöva kontroll.

Barnrättsperspektivet

Flera pågående eller avslutade utredningar som handlar om att förhindra att barn och unga involveras i kriminalitet innehåller förslag på repressiva åtgärder.

Förskjutningen mot ett straffrättsligt förfarande är problematiskt då det innebär att hänsyn till utgångspunkten i artikel 40 i barnkonventionen, att barn under straffmyndighetsåldern har rätt till en behandling som främjar barnets känsla för värdighet och för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, minskar.

Eftersom principen om barnets bästa ska beaktas vid åtgärder som rör barn skulle de straffrättsliga inslagen på ett sätt kunna motiveras av att det är till barnets bästa då det hjälper barnet ur kriminalitet (vilket också anges som motivering i utredningens förslag). Emellertid saknas stöd för att de straffrättsliga inslagen har en positiv brottsförebyggande effekt. Däremot finns stöd för att repressiva åtgärder kan riskera att påverka barns utveckling negativt och leda till så kallad stämplingseffekt.

Datum
2024-08-21

Diarienummer
KS-2024/927.109

Finansiering

Avseende finansieringen av förslaget finns flera oklarheter. Utredningen föreslår att kommunerna kompenseras via ett riktat statsbidrag, under en period som inte närmare specificeras, som efterhand inlemmas i det generella statsbidraget.

Uppskattningen av kostnaderna för utredningens förslag utgår från en bedömning av målgruppens storlek. Utredningen har bedömt att antalet barn och unga som kommer att omfattas av reformen till mellan 1 500 och 2 000 nya individer årligen och kan variera både över tid och geografiskt. Kommunstyrelsen förvaltning anser att compensationen till kommunerna måste beakta att målgruppens omfattning är en uppskattning och därmed lägga sig i det övre delen av intervallet samt att målgruppens storlek kan variera i tid och rum för enskilda kommuner.

Den nya lagen ställer krav på att kommunerna ska utföra vissa specifika uppgifter. I realiteten innebär detta att socialtjänsten förlorar kontrollen över delar av den egna budgeten. Det finns heller ingen beräkning av vad ”verkställigheten” av de insatser som MUK beslutar om kommer att kosta kommunerna eller garanti om samsyn mellan parterna rörande vilka insatser individer är i behov av. Att processen kring den aktuella målgruppen ska präglas av skyndsamhet kommer också att få ekonomiska konsekvenser för kommunerna.

Uppstartskostnaderna har i betänkandet bedömts till 2–3 mnkr utan att kostnadsposterna närmare preciserats. Det är också otydligt vem som ska bära dessa kostnader.

Evidensbaserat arbetssätt

Beslut om insatser och åtgärder för en målgrupp ska grunda sig på ett så bra och tillförlitligt underlag som möjligt. Evidens kommer från vetenskapliga studier om insatsernas effekter.

Den danska ordningen med ungdomskriminalitetsnämnder har granskats i flera delutvärderingar med olika perspektiv och fokus. Utvärderingar med en sammanhållen helhetsbild kommer att presenteras i slutet av 2024. Dels kommer den danska Riksrevisionen att ta sikte på alla delar av systemet med ungdomskriminalitetsnämnden i sin utvärdering, dels kommer forskare från Nationellt forsknings- och analyscentrum för välfärd och Köpenhamns yrkeshögskola att genomföra en studie av effekterna av ungdomskriminalitetsnämnden där man bland annat ska undersöka om reformen fungerar som avsett och hur det nya systemet har påverkat barn och ungas vardag.

Det hade varit önskvärt att betänkandet inväntat resultatet av dessa utvärderingar innan de presenterade sina förslag.

Alternativ till föreslagna lagstiftning

Ett alternativ som skulle kunna ge ökat statligt inflytande och mer enhetligt arbetssätt – men inte innebära så pass stor och kostsam förändring som ny lagstiftning och inrättande av en ny myndighet – vore att ge tydligare direktiv till kommunernas socialtjänst att använda likartade och kunskapsbaserade metoder i arbetet med målgruppen.

Datum
2024-08-21

Diarienummer
KS-2024/927.109

Ekonomiska och juridiska konsekvenser

Förslaget till beslut att godkänna bifogat remissyttrande medför inga ekonomiska eller juridiska konsekvenser för kommunen.

Camilla Broo
Kommundirektör

Anna Tengelin Skoog
Biträdande kommundirektör

Bilagor

Bilaga 1. Förslag till yttrande till socialdepartementet

Bilaga 2. En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga
(SOU 2024:30)

Beslutet ska skickas till

Socialdepartementet
Socialnämnden